

Integráció és dezintegráció Közép-Európában 1918 - 2018

**ELŐADÁS A KEP TÁRSADALMI
PARBESZED FORUMAN
2018. május 17.**

Dr. Marinovich Endre
professor emeritus

Az évszázad legjelentősebb momentumai I.:

- ◎ - Összeomlás és átrendeződés (1918 – 1921) **Dezintegráció**
- ◎ - A totalitárius rendszerek kora (1922 – 1956)
- ◎ - A bipoláris világ első fázisa (1946 – 1963) **Integrációs kényszer**
- ◎ - Sikertelen kitörési kísérletek (1956 – 1981) **Dezintegrációs kísérlet**

Az évszázad legjelentősebb momentumai II.:

- ◎ A bipoláris világ második fázisa és megszűnése (1963 – 1991) Integrációs kényszer és dezintegráció
- ◎ Új Közép-Európa létrejötte (1991 – 2018)
Integráció

Összeomlás és átrendeződés I.

Osztrák-Magyar Monarchia: sok nemzetiségű, népessége 1910-ben 51 millió. 13 nyelvi-etnikai és 7 vallási csoport, öt nemzet (magyar, cseh, szlovák, szlovén, horvát).

Két része: **1./ Ciszlajtánia** 17 tartomány osztráknémet szupremácia alatt (pl.: Csehország, Galícia, Dalmácia, Bukovina),
2./ Transzlajtánia magyar szupremácia alatt (Magyaror. + Erdély, Horváto., Fiume)

Összeomlás és átrendeződés II.

● 1. Ausztria

– Saint Germain, **1919. szeptember 10.:**

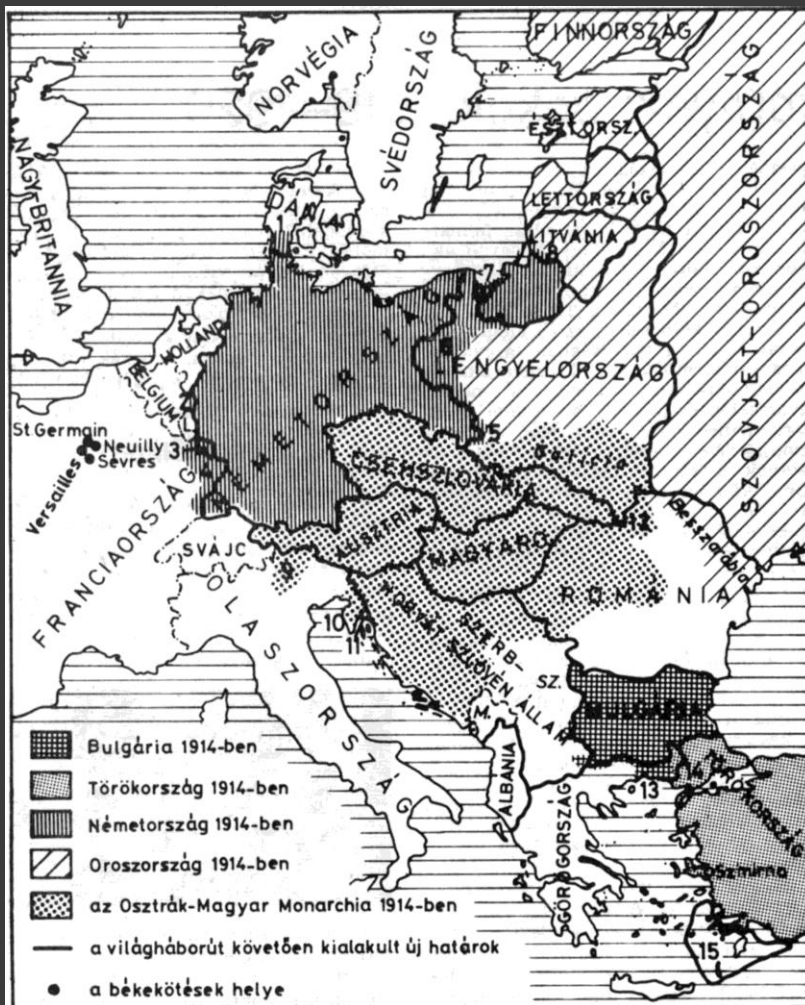
→ birodalomból közép-európai kisállam

→ területi leválasztások: minden nem osztrákok lakta birodalmi rész (Cseh- és Morvaország, Galícia, Bukovina, Isztria és Dalmácia, Bosznia és Hercegovina)

=> csak az „örökös tartományok” maradtak meg
(a klagenfurti-medence népszavazással)

→ területnyereségek: Burgenland (Őrvidék – Magyarországtól)
Sopron és környéke nélkül (népszavazással Magyarországtól
1921 december)

Összeomlás és átrendeződés III.

Az Osztrák-Magyar Monarchia széthullása és utódállamai

Összeomlás és átrendeződés IV.

- ◉ 2. Magyarország
- ◉ Trianon, 1920. június 4.:
 - Romániának: Erdély, Partium, a Bánság keleti fele, Máramaros déli része
 - Csehszlovákiának: Felvidék és Kárpátalja, Máramaros északi része
 - Szerb – Horvát - Szlovén Királyságnak: Horvátország, Délvidék, Szerémség, Baranya háromszög, Muraköz
 - Ausztriának: Burgenland (Őrvidék)
 - Olaszország: Fiume
 - Lengyelország: Árva megye egy része

Összeomlás és átrendeződés V.

**Közép-Európa
az első világháború előtt**

**Közép-Európa
az első világháború után**

Összeomlás és átrendeződés VI

- Új államok létrejötte:
- 1/ 1918. okt .28. Prágában deklarálják a független Csehszlovákia megalakulását
- 2/1918. okt. 29. Zágrábban a Monarchia délszláv népei megalakítják a Szerbek – Horvátok - Szlovének államát (1924-től Jugoszlávia).
- 3/ 1919. jan. 26. Varsóban a szejm átveszi az ország feletti főhatalmat

Összeomlás és átrendeződés VII.

● A Kisantant létrejötte:

- 1920. augusztus 14. Csehszlovákia és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság
- 1921. április 23. Csehszlovákia és Románia
- 1921. június 7. Szerb-Horvát-Szlovén Királyság és Románia
- védelmi szövetség Magyarország és Bulgária ellen
- kölcsönös segítségnyújtás
- politikai, katonai és gazdasági együttműködés
- **FŐ CÉL**: a kelet-közép-európai **status quo** fenntartása

A totalitárius rendszerek kora I.

- ◉ Németország: Adolf Hitlert a Nemzeti-szocialista Német Munkáspárt kizárólagos és teljhatalmú elnökének választják (Führer) 1921. júli. 29.
- ◉ Szovjetunió: J.V. Sztálint a bolsevik párt Központi Bizottságának főtitkárává választják 1922. ápr.3.
- ◉ Olaszország: Mussolini fasisztái élén győzelmi felvonulást rendez Rómában (Marcia su Roma, 1922. okt. 30.

A totalitárius rendszerek kora II.

Adolf Hitler
(1889–1945)

1933. január 30.: Adolf Hitler kinevezése kancellárnak, febr. 27. Reichstag felgyújtása, kommunisták kiszorítása

1933. nov. 5.: utolsó többpárti parlamenti választások náci győzelemmel, zsidó bojkott, üldöztetések, könyvégetés, a pártok betiltása

1934. márc. 31.: Felhatalmazási törvény (a kormány a parlament megkérdése nélkül működik)

A totalitárius rendszerek kora III.

- 1934. aug. Hindenburg halála, az elnöki és a kancellári tisztséget összevonják, Hitler egy személyben egyetlen vezető
- 1938. területgyarapítási revízió
- 1939. Paktum Sztálinnal, a második Vh. kezd. 1941. Szovjetunió megtámadása
- 1945. A Német Birodalom totális veresége, Hitler öngyilkos lesz

A totalitárius rendszerek kora IV.

A kontinentális náci birodalom terve

A totalitárius rendszerek kora V.

- Lenin halála után Sztálin összefog Kamenyevvel és Zinovjevvel, kiszorítják, száműzik, majd likvidálják Trockijt
1936 Kamenyev és Zinovjev kivégzése
- 1937 Buharin pere és kivégzése
- 1937 A katonai felső vezetés felszámolása, Tuhacsevszkij tábornok kivégzése

**Joszip Visszarionovics
Sztálin
(1879–1953)**

A totalitárius rendszerek kora VI.

- ◎ 1937-38-ban a szovjet állambiztonsági szervek 1 400 000 embert tartóztatnak le, több mint 680 000-et kivégeznek.
- ◎ 1939 szovjet – német paktum
- ◎ 1941-45 háború Németországgal
- ◎ 1953. március Sztálin szovjet pártfőtitkár és miniszterelnök halála
- ◎ 1956. febr. Az SZKP kongresszusának zárt ülésén feltárják Sztálin bűneit

A bipoláris világ első fázisa I.

- ◎ 1944. okt. Churchill és Sztálin Moszkvában megegyeznek a kelet – nyugati érdekszférák elhatárolásában
- ◎ 1946. márc. Churchill beszéde Fultonban a „vasfüggönyről”
- ◎ 1947. júli. Szovjet kívánságra Magyaro. Lengyelo. Csehszlovákia, Jugoszlávia elutasítja Marshall USA külügyminiszter által felajánlott újjáépítési segílyt

A bipoláris világ első fázisa II.

**A vasfüggöny által megosztott Európa
(1947–1989/1991)**

A bipoláris világ első fázisa III.

- ◉ A NATO létrehozása
- ◉ Az USA felvállalta Nyugat-Európa katonai védelmét
→ stratégiai okok
- ◉ A szovjet terjeszkedés megállítására katonai védelmi szövetség: az **Észak-Atlanti Szerződés Szervezete** (*North Atlantic Treaty Organization–NATO*)
- ◉ Megalakulása: Washington, **1949. április 4.**

A bipoláris világ első fázisa IV.

- ◉ A Varsói Szerződés létrehozása
- ◉ Sztálini „béketábor-elmélet” = katonai szövetségek hiánya
- ◉ 1955. május 9.: az NSZK felvétele a NATO-ba
→ biztonságpolitikai fordulat Európában
- ◉ => **1955. május 14.**: a **Varsói Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segélyeségi Szerződés—VSZ** aláírása

A bipoláris világ első fázisa V.

- **8 VSZ-alapító tagállam**: a Szovjetunió, a Német Demokratikus Köztársaság, Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Románia, Bulgária és Albánia

A bipoláris világ első fázisa VI.

- ◉ 1940-es évek vége: a szocialista gazdasági együttműködéshez szükséges külön szervezet létrehozásának igénye
- ◉ Marshall terv(segély) elutasítása

Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa–KGST

(*Szovjet Ekonomicseszkoj Vszaimopomoscsi–SZEVA*)

- ◉ Megalakulás: **Moszkva,**
1949. január 25.
- ◉ Székhely: Moszkva
(a Kreml szomszédságában)
- ◉ Hivatalos nyelv: nincs
- ◉ Munkanyelv: **orosz**

**A KGST hivatalos
zászlója**

A három kitörési kísérlet

- ⦿ Magyarország 1956 (forradalom majd véres megtorlás a Szovjetunió részéről)
- ⦿ Csehszlovákia 1968 (a Prágai Tavasz lendülete, majd fegyveres, de vértelen megtorlás a VSZ egyes tagjai által)
- ⦿ Lengyelország 1980-81 (elhúzódó forradalmi mozgalom, majd katonai puccs a saját hadsereg részéről)

Kitörési kísérletek: 1956

- ◉ **Kádár János** hatalomra juttatása
 - megtorlás (percek, kivégzések)
 - a rendszer restaurációja
 - a szovjet érdekek kiszolgálása

Kitörési kísérletek: 1968

- 1965: „Brezsnyev-doktrína”
- 1968 január: a CSKP új első titkára **Alexander Dubček**
→ április: új kormányprogram: átfogó reformfolyamatok
Csehszlovákiában (korlátozott politikai pluralizmus)
=> „prágai tavasz” és eltiprása.

Leonyid Iljics Brezsnyev
(1906–1982)

Alexander Dubček
(1921–1992)

Kitörési kísérletek: 1980-1981

- ◉ 1980. augusztus 31.: Gdański Egyezmény → a hatalom enged
- ◉ 1980. szeptember 8.: megalakul a **Szolidaritás Független Szakszervezetek Nemzeti Szövetsége** (10 millió tag)
→ állam az államban
- ◉ 1981: újabb sztrájkok
– a rendszer engedékeny

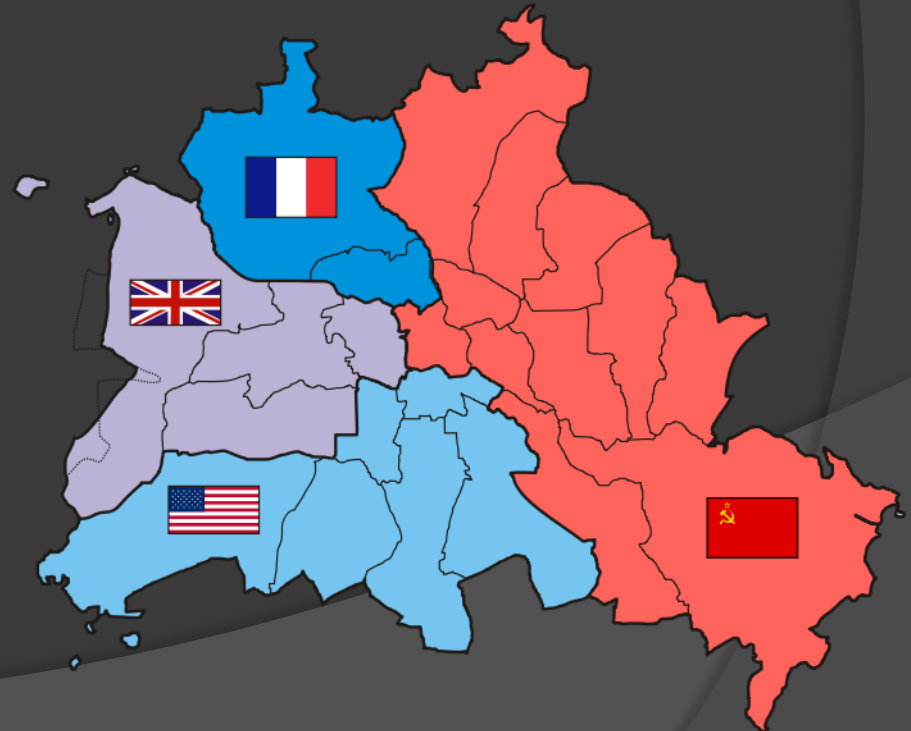
Kitörési kísérletek: 1980-1981

- ◉ **Wojciech Jaruzelski** tábornok, nemzetvédelmi miniszter az új miniszterelnök
- ◉ 1981. december 13.: moszkvai „konzultáció” után
 - rendkívüli állapot
 - a Szolidaritás betiltása, vezetőinek internálása
- ◉ Ideiglenes katonai diktatúra: kijárási-, gyülekezési tilalom

Németország dezintegrálása és integrálása I.

- ◉ Megszállási övezetek létrehozása
- ◉ Bizónia, trizónia, Németországi Szövetségi Köztársaság
- ◉ Szovjet zóna, Német Demokratikus Köztársaság

Németország dezintegrálása és integrálása II.

- **1961. augusztus 13.: a berlini fal felépítése**
- **1989. november 9.: a berlini fal ledöntése (28 év után)**

Dezintegráció a Szovjetunióban

- ◉ 1991. augusztus 19–21.: államcsíny Gorbacsov ellen
→ Borisz Jelcin elhatárolódása a puccstól
- ◉ **1991. december 8.: Szovjetunió felbomlásának kimondása**

- **Boris Jelcin**
orosz elnök
- **Leonyid Kravcsuk**
ukrán elnök
- **Sztanyiszlav Suskevics**
fehérorosz elnök

**Borisz Jelcin
(1931–2007)**

Dezintegráció Közép-Európában

- ◎ 1993.jan.1. Megszűnik Csehszlovákia, létrejön Csehország és Szlovákia
- ◎ 1992-2006 Megszűnik Jugoszlávia, létrejön Szlovénia, Horvátország, Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Montenegro és Koszovo
- ◎ 1991. dec. 21. Felbomlik a Szovjetunió, az új európai szubrégió 3 csoportja:
 - A baltiak (Észto. Letto. Litvánia)
 - Fehéro., Ukrajna, Moldávia
 - Oroszország

Integráció Közép-Európában I.

- ◎ 1991. december: a Visegrádi (V-3) országok aláírják a csatlakozási megállapodást
- ◎ 1994-ben a V 4, a balti országok és Szlovénia deklarálta belépési szándékát az EU-ba
- ◎ 1999-ben az EU döntést hoz Bulgária és Románia bevonásáról {regatta elv, vagy a hajó-konvojok elve}
- ◎ Tényleges csatlakozás:
 - 2004 V4 + Szlovénia + baltiak
 - 2007 Románia + Bulgária
 - 2013 Horvátország

Integráció Közép-Európában II.

- ◉ 1991-ben hozták létre a Visegrádi Hármakat, 666 évvel az első visegrádi találkozó után
- ◉ 2000-től létezik a Visegrádi Alap, melynek legutóbbi projektjei: Fenntartható esővíz felhasználás, légítérképek, folyami áradás-jelző monitoring, védelmi és biztonsági kooperáció, történelmi és turisztikai emlékhelyek, stb.
- ◉ Álláspontjaik egyeztetése és képvisellete az európai integráción belül.
- ◉ V-4+2 (Ausztria és Szlovénia), valamint további V-4+ ... formációk létesítése.

Integráció Közép-Európában III.

- ◎ A Közép-Európai Kezdeményezés főbb területei:
- ◎ - a klimaváltozás kezelése, a környezetvédelem, a fenntartható energiagazdálkodás, az idegenforgalmi vállalkozások fejlesztése, a multimodális közlekedés.
- ◎ - az emberi erőforrás menedzsment, az információs társadalom, a kultúraközi együttműködés, a tudományos - technológiai kooperáció.

A KÖR BEZÁRULT

● KÖSZÖNÖM MEGTISZTELŐ
FIGYELMÜKET !